

Nyhetsbrev #19 – 30 mai 2023

Norwegian
Seed Savers

Til alle medlemmer i KVANN.

(Dette nyhetsbrevet er skrive av fleire, og er difor ei god blanding av begge målføra våre)

Etter eit turbulent år har vi no eit nytt styre på plass, vonleg også snart ein organisasjonssekretær som kan avlaste styret for noko av alt det frivillige arbeidet som vert lagt ned. Då vil også nyhetsbrevet kome meir regelmessig, nettsida bli oppdatert og forbetra og informasjonen flyte lettare.

BIDRAG TIL NESTE NYHETSBREV

For å kunne lage et innholdsrikt nyhetsbrev, er vi avhengig av at dere sender inn stoff.

Arrangement, gode og dårlige erfaringer og opplevelser, nyheter og gode historier Vi satser på neste utgave i starten av september. Send på epost til post@kvann.no innen 31. august.

MILLIONDRYSS OVER HISTORISKE HAGAR

Schübelers hager er ein del av foreininga KVANN og har fått seks millionar kroner i støtte frå Sparebankstiftelsen DNB. Tilskotet skal nyttast over tre år til å rehabilitere og vidareutvikle 20 historiske hagar over heile landet. Oversikt over hagane ligg nedst i brevet.

Tiltaka vert mellom anna restaurering av hagane, bevaring av gamle hageplantar og utprøving av nye. I tillegg er det sett av midlar til ein organisasjonssekretær som vil jobbe for heile KVANN, noko vi er utruleg glade for. Deltidsstillinga vert lyst ut i desse dagar.

Arbeidsoppgåvene er allsidige og sesongbaserte. Sekretæren vil legge til rette for kurs, møte, samlingar m.m. Ei sentral oppgåve vert å oppdatere og vidareutvikle nettsidene til KVANN og *Schübelers hager*. Vi ønsker ein betre og enklare kommunikasjonen med og mellom medlemmene, og etablere gode informasjonskanalar.

Nettverket *Schübelers hager* vart starta i 2021 og har på kort tid fått meir enn 40 medlemmer.

Mange av dei er knytt til museum eller gamle prestegardar, men også private hagar med historie er med. Dei vel etablerte hagane hjelper dei nye i nettverket med råd og dåd for å ta vare på både plantane og historiene.

Fredag 5. mai var Mari Marstein i Ringsaker prestegårdshage og starta så smått med planterregistrering. Dette var litt for tidleg til å sjå noko meir enn scilliaen i blomstring, men ho kjem att for meir planterregistrering nærmare sankthans.

Vi går varsamt fram, og startar med registrering av gamle plantar og hageelement. Deretter lagar vi ein hageplan og seinare ein skjøtelsesplan. Mange av dei gamle prestegårdshagane har vore viktige for lokalsamfunnet, men har falle ut av aktiv bruk dei siste åra. No skal dei få nytt liv basert på si eiga historie, der lokale krefter er aktivt med.

DET NYE STYRET:

Styreleiar Merete Furuberg, småbrukar med doktorgrad i driftsteknikk i skogbruket, tidlegare forskar ved NMBU, leiar i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Sp-politikar, nestleiar i Kommunenes Sentralforbund.

Plantefagleg koordinator Andrew McMillion, Fenstad i Akershus, plantefagleg koordinator, småbrukar og lærar i økologi, plantehelse og frøsamling.

Økonomiansvarleg Rita Amundsen, Stabekk.

Ingrid Indergaard, busett på Østby Økogard i Aurskog-Høland. Nyttevekstkoordinator i Norges sopp- og nyttevekstforbund og leiar i potetlauget til KVANN

Cathrine Johnsen, Stavanger, gründer, sankar og kurshaldar i «Fru Johnsens sopp og nyttevekster», kursleiar i Norges sopp- og nyttevekstforbund.

Elbjørg Bonner-Hay, Stavanger, tilsett ved Bergeland Bydelssenter.

Gunvald Axner Ims, Moelv, høgskolelektor ved Høgskolen i Innlandet.

Mette Theisen, Molde, pensjonert IT-rådgjevar.

Frank Hoover, Bergen.

Varamedlemer er Stephen Barstow, Åsmund Asdal, Helena Wright, Marit Bendz og Ragnhild Wadahl.

Det var svedjenepa som førte Merete Furuberg inn i styret i KVANN sist høst, og på årsmøtet fire månader senere ble hun valgt til styreleder for alle de som tar vare på plantearven vår.

LEDEREN HAR ORDET

«Jeg er stolt og ydmyk over å ha fått muligheten til å få ta del i KVANN sitt arbeid. Det er ærefullt å få bidra til å løfte denne relativt ferske, men betydningsfulle organisasjonen videre. Levende bevaring gir plantene mulighet til å utvikle og tilpasse seg uforutsette utfordringer i fremtiden. Det er ikke tilstrekkelig beredskap kun med frøhvelv på Svalbard, når artene som bevares der ikke har muligheter til å adaptere i takt med utviklingen.

Gamle sorter forsvinner når de ikke blir dyrket og tatt vare på lokalt. Dette gjelder arter og kultivarer som er godt adaptert og sterkt tilpasset forholdene i Norden. Det kan bli stort behov i fremtiden for genmateriale fra gamle sorter, om man skulle avdekke problemer i arvelinjene til de mer moderne sortene.

Levende bevaring og utvikling er nødvendig for matberedskap og livsgrunnlag!

KVANN har i dag over 800 registrerte medlemmer over hele landet. Selv om det etter min vurdering er et stort potensial, har imidlertid medlemsveksten stoppet opp. Dette kan det være flere årsaker til, og det nye styret vil gjerne utvikle tiltak for å få flere medlemmer og beholde de medlemmene KVANN allerede har. Derfor skal vi gjennomføre en spørreundersøkelse i medlemsmassen. Det er viktig at alle svarer når denne kommer, slik at styret får et godt grunnlag til å forbedre arbeidet.

Det vil uten tvil bli en styrke for den videre organisasjonsbyggingen av KVANN at det nå er bevilget midler slik at det kan ansettes en organisasjonssekretær. Se eget avsnitt om nyheten. MEN - det er jo ikke slik at organisasjonen er målet. Organisasjonen er et viktig redskap til å nå våre mål: å fremme og bevare plantemangfold!

Hvordan vil DU at organisasjonen KVANN skal arbeide? Hvilke forventninger har DU?

Jeg ser frem til å arbeide sammen med dere alle – i første rekke med et aktivt og fremoverlent styre - til det beste for levende bevaring og utvikling for artsmangfold og matberedskap.»

SVEDJENEPA GJENOPPSTÅR

Svedjenepe ble brukt i den skogfinske mattradisjonen istedenfor potet. Ulike kilder sier noe forskjellig, men et ekstrakt er: da det ble forbudt å svedje og «prestepotetene» også nådde skogfinnene, begynte våre forfedre og formødre også å dyrke poteter. Svedjenepa «forsvant», dvs. vår autentiske sort (linje). Det er mulig å få tak i ulike sorter av svedjenepe flere steder i verden, f.eks. i Finland.

Svedjenepa var den viktigste kålveksten i den skogfinske mattradisjonen (kaskinauris på finsk). Men den er utrydningstruet, som så mange andre gamle sorter. Stephen Barstow, plantefaglig rådgiver i KVANN – Kunnskap og Vern av Norske Nyttevekster, har klart å få tak i noen av de opprinnelige frøsortene fra svensk side av Finnskogen. Dette er nærmest den autentiske svedjenepa

I regi av prosjektet «Finnskogmat» og KVANN vil flere på Finnskogen dyrke svedjenepe i kommende vekstsesonger. Vi vil verne svedjenepa gjennom aktiv bruk lokalt, som del av et levende frølager på Finnskogen.

POTETPROSJEKTET

Laugleder har blitt oppmerksom på en regnefeil i lagerbeholdningen for årets miniknoller, og har fått tilsendt et restlager med miniknoller som vi ønsker å distribuere til medlemmer, Schübelers hager eller deltakere som er KVANN besøkshage og mottar besøkende på det årlige arrangementet KVANNs åpne hager.

Det er på bakgrunn av dette åpnet for bestilling av restlager på de siste av årets miniknoller. Man betaler 250,- for pakk og porto, og potetene sendes fortløpende, så de får komme fort i jorden.

Logg inn på nettsiden og bestill her: <https://kvann.no/produkt/restlager-miniknoller-2023/>

KVANNs ÅPNE HAGAR

Det årlige arrangementet «KVANNs åpne hager» blir i år 26. august til 28. august.

KVANN ønsker å komme i kontakt med medlemmer som ønsker å ta imot besøkende i hagen sin. De fleste som deltar på slike besøk ønsker å få inspirasjon om hvilke sorter man kan dyrke, hageutforming, dyrketips eller bare se hagene. Det er ingen andre krav til hager som åpnes, enn at man tar imot besøkende.

Skriv litt om hagen og send til medlem@kvann.no

KONSOLIDERING AV LAUG

KVANN har besluttet å slå sammen en del av plantelaugene, og dele opp litt av den kjente laugsstrukturen. Årsaken til dette er at det er for mange laug, og for få aktive laugsledere per laug. Sammen med at KVANN ønsker å satse på aktive laugsledere som kan fordele bevaringsverdige sorter til medlemmene i hvert plantelaug, søke styret om prosjektmidler og rapportere tilbake ved sesongavslutningen. Styret i KVANN og plantefaglig utvalg ønsker å tilby alle laugsledere tett faglig oppfølging, opplæring i rutinene og kurs i planteavl og plantehelse.

Endringene blir

1. Sammenslåing av flere plantelaug (noen med navneendringer)
2. Endre navn på regionale laug til regionale forum. Til eksempel vil Nord-Norge laug, hete Nord-Norge forum etter endringen.

Endringene i laugsstrukturen har vært bredt orientert om til alle laugsledere og plantefaglig utvalg, der alle har kommet med innspill. Endringene blir implementert på nettsiden i løpet av juni 2023.

For spørsmål eller ved interesse for å bli laugsleder i ett av plantelaugene, send e-post til medlem@kvann.no

LØKHAGEN PÅ RINGVE

Allium-lauget planlegger en løksamling også på Ringve en dag i slutten av august. Løkhagen Chicago (klonsamling av gamle norske matløk sammen med over 400 Allium fra hele verden) blir offisielt åpnet og det blir et seminar tilknyttet dette.

FRØSANKING OG DYRKING AV VILLE VEKSTAR

(Artikkel fra medlemsbladet «Sopp og nyttevekster»).

Guttorm Flatabø og Béatrice Bieuville er medlemmer i KVANN og driv «Plantemangfald.no» saman. I medlemsbladet til Norges sopp- og nyttevekstforbund har dei to skrive ein artikkel om å sanke ville frø og dyrke dei i eigen hage. Ved å dyrke ville artar, er ein med på å ta vare på artane og eigenskapane deira.

Vern og bevaring av nyttige plantar er viktig, det gjeld både dei vi kjenner frå landbruket og hagebruket, og dei viltveksande plantane våre.

Bevaring av plantemangfaldet i naturen og eigenskapane hos dei ulike artane kan bli eit særskild viktig arbeid for framtida, kanskje gjeld dette særleg bevaringa dei ville slektningane til kulturplantane. Til dømes kan vi krysspollinere ville slektningar med dei kultiverte plantane våre, for å avle inn eigenskapar som gjer dei motstandsdyktige mot plantesjukdomar eller tilpassingsdyktige for klimaendringar. Slike ville slektningar vert gjerne kalla «crop wild relatives», CWR. Nordgen har eit prosjekt for bevaring av slike artar, som er støtta av Nordisk ministerråd.

ER MEDLEMSKAPET DITT UTLØPT?

KVANN har nedgang i medlemstall i 2023, og styret arbeider med å finne årsakene til dette. Det vil komme en medlemsundersøkelse i år, der vi ønsker å finne ut mer om hva som er viktig for våre medlemmer. Vil du sjekke om medlemskapet er aktivt?

1. Logg inn på www.kvann.no
2. Trykk på profilbildet eller sirkelen øverst i høyre hjørnet, så menyen for din profil viser
3. Trykk på tilvalg Konto
4. På kontonettsiden vises en ny meny men tilvalg til venstre, og her velger man Mitt medlemskap. På mitt medlemskap får man opp en oversikt over når man betalte medlemskontingent sist, når medlemskapet løper ut og status for medlemskapet. Sjekk at det står aktivt eller besøk denne nettsiden for å fornye medlemskapet [Bli med – K V A N N](#).

Som medlem støtter man alt KVANN arbeider med, bidrar til at KVANN kan arrangere flere aktiviteter/kurs/samlinger og får tilgang til masse spennende frø og planter for bevarings-, dyrke- og matglede.

HISTORISKE HAGAR SOM FÅR STØTTE

1. Meldal prestegård: Skilt, fagleg støtte frå Ringve, benkar, bord, lysthus, vasspost, allsong, møte.
2. Tøyen botaniske hage: Prosjektet «Forgotten crops»: Dei ville formødrene til kulturplantane, nordisk frøorganisasjonsmøte.
3. Lier bygdetun: Hageplan, skilt, skolehage, flytte hagen, fagleg bistand.
4. Ringeby prestegård: Natursti i Sommerfeldts fotspor, skilt, rydding, informasjon, plantar.
5. Bø prestegård, Telemark: Nyttehage, skoleklassar, tørrmur, vatning, veksthus, tre og plantar.
6. Øyer pg og hagelag: Skilt, barn og unge, dyrke mat, roser, staudar, hagekurs, urtebed, frøkurs.
7. Alvdal pg: Faghjelp til rehabilitering av hagen, grus, jord, plantar, gjerde, lysthus
8. Ringsaker pg: Planteregistrering, fagleg assistanse, hageplan, nettverksmøte, skilt, jord, plantar.
9. Ullinsvin pg, Vågå: Kurs, utstyr, urter, plantar, skilt, skolar i hagen.
10. Hurdal gjestegård: Gjerde, restaurering av fontene, Steinerskolen, plantar.
11. Melbo hovedgård/Museum Nord: Aktivisere ungdom digitalt i hagen
12. Væres venner Fellesluge, Trondheim: Paviljong for kurs, plantar, frø, skilt, barn og unge, fellesluge.
13. Bergeland bydelssenter i Stavanger: Sommarskule for barn, kurs, hagearbeid, rep. av verkstad.
14. Gildeskål pg: Registrere og kartlegge, hageplan, klargjere, samling for heile kommunen.
15. Værnes pg., Stjørdal museum: Lysthus, skilt, fagleg assistanse, jubileum for Ole Vig, barn, skule, kurs.
16. Storsteinnes fjordmuseum: Fagleg hjelp, naturbed, roser, lauk, barn og unge, skilt, grillplass.
17. Balsfjord pg: Benkar, terrengarbeid, skilt, hagevandring, barn, flyktningar, grus, hellegangar.
18. Steigen pg: Skilt, laukplanting v. barn, utstyr, grønnsaksluge, rehabilitering av mur, kurs.
19. Tromsø botaniske hage: Trygge den største norske aurikkelsamlinga fysisk og ved dokumentasjon.
20. Stadsbygd pg: Forvaltningsplan, trepleie, utemøbel, straum, skilt, skular, barn, eldre.

Vårleg helsing fra styret i KVANN